

VYTAUTAS NEKROŠIUS

ORCID: 0000-0002-0869-8840

Uniwersytet Wileński

Uniwersytet Szczeciński

NOWE ROZWIĄZANIA W ZAKRESIE DORĘCZANIA DOKUMENTÓW SĄDOWYCH I POZASĄDOWYCH W POSTĘPOWANIU CYWILNYM UE — ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2020/1784

Abstrakt: Z dniem 1 lipca bieżącego roku weszła w życie trzecia wersja rozporządzenia dotyczącego doręczania dokumentów sądowych i pozasądowych (pierwsza wersja — rozporządzenie nr 1348/2000, druga — 1393/2007 i najnowsza — 2020/1784). Najnowsza wersja ma na celu rozwiązanie niektórych z najważniejszych problemów związanych z doręczaniem dokumentów sądowych i pozasądowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Pierwszy problem dotyczy ustalenia miejsca zamieszkania adresata. W pierwotnej wersji rozporządzenia określono, że nie może ono mieć zastosowania w przypadku, gdy miejsce zamieszkania adresata jest nieznanе. Znowelizowane rozporządzenie wprowadza po raz pierwszy system pomocy nadawcy w ustaleniu miejsca zamieszkania adresata. Powinno to znacznie rozszerzyć zakres stosowania rozporządzenia. Druga nowość dotyczy rozszerzenia stosowania technologii elektronicznych w komunikacji między jednostkami przekazującymi i przyjmującymi. System doręczeń ustanowiony rozporządzeniem staje się obowiązkowy, a państwa członkowskie tracą możliwość ograniczenia jego stosowania. Wreszcie w państwie członkowskim pojawia się nowy sposób doręczania dokumentów procesowych: doręczenie elektroniczne. W artykule omówiono te i kilka innych pomniejszych innowacji. Z analizy znowelizowanego rozporządzenia wynika, że wprowadzone poprawki powinny przyczynić się do usprawnienia procedury doręczania dokumentów w unijnym postępowaniu cywilnym oraz do znacznie aktywniejszego stosowania rozporządzenia w praktyce.

Słowa kluczowe: postępowanie cywilne, dostarczanie dokumentów sądowych

WSTĘP

Przed przyjęciem „rozporządzenia o doręczeniach” (1348/2000) kwestie przekazywania dokumentów procesowych między członkami UE regulowała głównie konwencja haska z dnia 15 listopada 1965 roku o doręczaniu za granicą doku-

mentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych. Państwa członkowskie przyznały jednak, że system doręczeń przewidziany w konwencji nie był wystarczająco skuteczny (przede wszystkim dlatego, że procedura doręczeń była bardzo długa, z kilkoma ogniwami pośrednimi) — tym bardziej że nie obejmował Austrii. Dlatego podjęto wysiłki w celu stworzenia jednolitego systemu doręczania dokumentów, który byłby bardziej skuteczny i mógł być stosowany przez wszystkie państwa członkowskie UE¹. Przed wejściem w życie umowy amsterdamskiej organy unijne nie miały kompetencji do bezpośredniej regulacji kwestii związanych ze współpracą sądową w sprawach cywilnych i handlowych. Dnia 26 marca 1997 roku w Brukseli została zawarta konwencja w sprawie doręczania dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych. Co prawda konwencja ta nigdy nie weszła w życie, jednak większość jej postanowień przeniesiono do rozporządzenia Rady (WE) nr 1348/2000 z dnia 29 maja 2000 roku w sprawie doręczania w państwach członkowskich sądowych i pozasądowych dokumentów w sprawach cywilnych i handlowych, która weszła w życie 31 maja 2001 roku². W preambule rozporządzenia podkreślono, że prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego wymaga poprawy i przyspieszenia przepływu dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych w celu ich doręczania pomiędzy państwami członkowskimi. Stwierdzono tu również, że skuteczność i tempo procedur sądowych w sprawach cywilnych wymagają przekazywania dokumentów sądowych i pozasądowych bezpośrednio, z wykorzystaniem szybkich środków, między organami lokalnymi wyznaczonymi przez państwa członkowskie. Ponadto ważne jest, że procedura doręczania dokumentów sądowych i pozasądowych, mając na celu szybkość i skuteczność, nie może naruszać istotnych praw procesowych strony, jak na przykład prawa do bycia wysłuchaną.

ISTOTA NOWEJ REGULACJI

Chociaż często uznaje się, że w rozporządzeniu w dość dużym stopniu wykorzystano zawartą w konwencji haskiej z 1965 roku regulację oraz konstrukcje prawne, jednak utrwalony w nim system doręczania dokumentów sądowych i pozasądowych w wielu istotnych kwestiach różni się od określonego w konwencji³. W dowolnym wypadku, w świetle zarówno konwencji, jak i rozporządzenia, doręczanie dokumentów sądowych i pozasądowych uznawane jest za funkcję publiczną i jest ściśle związane z pojęciem niezależności państwa, jako że oficjalne organy dokonujące doręczeń posiadają odpowiednie uprawnienia wyłącznie na teryto-

¹ R. Wagner, *Fuenfzehn Jahre justizielle Zusammenarbeit in Zivilsachen* „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2014, nr 3, s. 217.

² Dz.Urz. L 160 z 30.06.2000 r., s. 37–52.

³ *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Kraków 2005, s. 699.

rium własnego państwa. Taki pogląd, jak się wydaje, jest zasadniczą przeszkodą w dążeniu do przełomu w dziedzinie przekazywania dokumentów sądowych i pozasądowych zgodnie z prawie unijnym. W stosunku do konwencji haskiej w art. 20 rozporządzenia utrwalono zasadę jego prymatu, ale zarazem przewidziano, że rozporządzenie nie stanowi przeszkody w utrzymywaniu lub zawieraniu indywidualnie przez państwa członkowskie umów lub uzgodnień mających na celu przyspieszenie lub uproszczenie przekazywania dokumentów, pod warunkiem że będą one zgodne z niniejszym rozporządzeniem. Wedle art. 21 rozporządzenia nie ma ono wpływu na stosowanie w stosunkach między państwami członkowskimi będącymi stronami następujących przepisów: art. 23 konwencji dotyczącej procedury cywilnej z dnia 17 lipca 1905 roku, art. 24 konwencji dotyczącej procedury cywilnej z dnia 1 marca 1954 roku oraz art. 13 konwencji o ułatwieniu dostępu do wymiaru sprawiedliwości w stosunkach międzynarodowych z dnia 25 października 1980 roku.

W celu usunięcia niedociągnięć, które ujawniły się na przestrzeni lat stosowania rozporządzenia, szczególnie w zakresie wymogu językowego oraz nadmiernych kompetencji państw członkowskich do odmowy stosowania niektórych przepisów rozporządzenia, 13 listopada 2007 roku zostało przyjęte nowe rozporządzenie nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady. Dotyczyło ono doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych oraz uchylało rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000. Nowa wersja rozporządzenia weszła w życie 13 listopada 2008 roku. Należy zauważyć, że zarówno numeracja artykułów, jak i bezwzględna większość przepisów w nowym rozporządzeniu zostały przejęte z poprzedniego, nie było więc poważnych powodów, aby mówić o jakichkolwiek istotnych zmianach. W trzeciej wersji rozporządzenia dotyczącego doręczania, przyjętej 25 listopada 2020 roku, która weszła w życie 1 lipca 2022 roku, spróbowano rozwiązać podstawowe problemy związane z doręczaniem dokumentów w UE (procedura poszukiwania adresata, znaczne rozszerzenie zastosowania technologii i bezpośrednich sposobów doręczania). W niniejszym artykule omówiono innowacje w zakresie doręczania dokumentów sądowych.

DZIEDZINA ZASTOSOWANIA ROZPORZĄDZENIA

W nowej wersji rozporządzenia, podobnie jak we wszystkich wcześniejszych, twierdzi się, że niniejsze rozporządzenie stosuje się do transgranicznego doręczania dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych⁴. Dość szczegółowo omówiona jest definicja pojęcia spraw cywilnych i han-

⁴ *Europaeisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR Kommentar*, red. T. Raucher, Koeln 2015, s. 781.

dlowych w doktrynie⁵. Niniejszego rozporządzenia nie stosuje się szczególnie do spraw skarbowych, celnych, administracyjnych ani do odpowiedzialności państwa członkowskiego za działania lub zaniechania podczas sprawowania władzy publicznej (*acta iure imperii*). Tym samym koncepcja międzynarodowej sprawy cywilnej lub handlowej pozostała niezmieniona, podobnie jak przepis, zgodnie z którym rozporządzenie obowiązuje we wszystkich państwach członkowskich UE. Modyfikacji uległ jednak art. 1 ust. 2, którego poprzednie wersje przewidywały bez zastrzeżeń, że rozporządzenie nie może być stosowane, jeżeli nie jest znane miejsce zamieszkania adresata (przepis ten został przejęty z konwencji haskiej). W nowej wersji znajdujemy zastrzeżenie dotyczące stosowania tego warunku — rozporządzenie nie będzie miało zastosowania, jeżeli miejsce zamieszkania adresata nie jest znane, z wyjątkiem art. 7 niniejszego rozporządzenia. Należy zauważyć, że art. 7 wprowadza po raz pierwszy w historii rozporządzenia system pomocy w ustaleniu miejsca zamieszkania adresata (o czym będzie mowa niżej).

W art. 1 pojawił się też nowy ust. 3, który głosi, że niniejszego rozporządzenia nie stosuje się do doręczania dokumentów w państwie członkowskim przedstawicielowi upoważnionemu przez osobę, której ma zostać doręczony dokument, niezależnie od miejsca zamieszkania lub siedziby reprezentowanej osoby. Należy przypuszczać, że pojawienie się tej zasady było uwarunkowane sprawą *Alder/Orłowska*⁶, w której Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej zauważył, że rozporządzenie nie będzie miało zastosowania w przypadkach, gdy strona, której miejsce zamieszkania jest w innym państwie członkowskim forum, niż toczy się postępowanie, wyznacza przedstawiciela do doręczania dokumentów procesowych (w takim przypadku doręczenie odbywa się zgodnie z *lex fori* państwa postępowania)⁷. W tej samej sprawie TSUE zwrócił uwagę na to, że rozporządzenie odgrywa nie fakultatywną, ale główną rolę. To znaczy, że po stwierdzeniu, iż istnieją warunki do jego zastosowania, nie ma żadnego wyboru między możliwością stosowania rozporządzenia i prawa krajowego, jako że mają mieć zastosowanie postanowienia rozporządzenia. We wspomnianej sprawie uznano, że polski sąd nie miał prawa żądać od jednej ze stron wyznaczenia przedstawiciela w Polsce, gdyż taki wymóg jest sprzeczny z treścią rozporządzenia. Podkreślono również, że tak rygorystyczne podejście do stosowania rozporządzenia wynikało głównie z konieczności zapewnienia jednolitego stosowania jego przepisów we wszystkich państwach członkowskich.

⁵ M. Rohls, M.C. Mekat, *Die Zusammenspiel der Vorschriften der EUZustVO und der ZRHO bei der Zustellung gerichtlicher Schriftstuecke an fremden Staaten*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2017, nr 3, s. 239.

⁶ TSUE, C-325/11.

⁷ M. Stuerner, *Fiktive Inlandszustellungen und europaeisches Recht*, „Zeitschrift für Zivilprozess” 126, 2013, nr 2, s. 141.

POMOC W USTALENIU MIEJSCA ZAMIESZKANIA ADRESATA

Jak już wspomniano, art. 7 rozporządzenia wprowadza po raz pierwszy system pomocy przy ustalaniu miejsca zamieszkania adresata. Do tego czasu, jeżeli zainteresowana osoba nie знаła miejsca zamieszkania adresata, rozporządzenie nie miało zastosowania, a sąd rozpoznający sprawę zyskiwał możliwość zastosowania środków fikcyjnego doręczenia, określonych przez *lex fori*. Taka sytuacja nie tylko znacząco ograniczała zakres zastosowania rozporządzenia, ale także ułatwiała naruszenie prawa jednostki do bycia wysłuchaną. Jak zatem zmieniła się sytuacja po 1 lipca bieżącego roku? Otóż art. 7 ust. 1 rozporządzenia nakłada na państwo członkowskie obowiązek pomocy w ustaleniu miejsca zamieszkania osoby, jeśli jest nieznane. Pomoc ta ma być udzielana w jeden z określonych w artykule sposobów, przez:

— wskazanie wyznaczonych organów, do których jednostki przekazujące mogą zwracać się z wnioskami o ustalenie adresu osoby, której ma zostać doręczony dokument;

— umożliwienie osobom z innych państw członkowskich występowania z wnioskami, w tym drogą elektroniczną, o udzielenie informacji na temat adresów osób, którym ma zostać doręczony dokument, bezpośrednio do rejestrów mieszkańców lub innych publicznie dostępnych baz danych, przy użyciu standardowego formularza dostępnego na europejskim portalu e-Sprawiedliwość;

— dostarczenie szczegółowych informacji za pośrednictwem europejskiego portalu e-Sprawiedliwość na temat sposobów znalezienia adresów osób, którym ma zostać doręczony dokument.

Zgodnie z ust. 2 wspomnianego artykułu każde państwo członkowskie musi poinformować komisję o tym, z których środków pomocy korzysta, o danych kontaktowych zainteresowanych organów oraz o tym, czy organy państwa członkowskiego będą występować z urzędu do odpowiednich rejestrów, jeżeli okaże się, że dokument, który ma zostać doręczony, zawiera nieprawidłowe miejsce zamieszkania adresata. Wszystkie te informacje będą publicznie dostępne dla każdej zainteresowanej strony na unijnym portalu e-Sprawiedliwość. Można śmiało założyć, że wprowadzenie tej dodatkowej procedury przyczyni się do znacznego ograniczenia korzystania z fikcyjnych procedur doręczania pism sądowych poprzez publikację zgodnie z *lex fori* oraz zapewni znacznie skuteczniejsze wykonywanie prawa jednostki do bycia wysłuchaną. Ponadto zmiany te są w pełni zgodne z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie doręczeń. ETPCz wskazał, że w sprawach, w których postępowanie cywilne toczy się pod nieobecność jednej ze stron, należy ocenić następujące okoliczności: 1. czy sąd dołożył należytej staranności w poinformowaniu stron o postępowaniu sądowym i czy można uznać, że strony zrzekły się prawa do stawienia się przed sądem i obrony; 2. czy prawo krajowe zezwala osobom, które dowiedziały się o wydaniu przeciwko nim wyroku, na żądanie wszczęcia nowego postępowania zgodne-

go z zasadą kontrydiktoryjności⁸. Warunkiem wstępnym rozstrzygnięcia, czy można uznać, że dana osoba zrzekła się prawa do stawienia się przed sądem, jest należyte poinformowanie o takim prawie oraz o toczącym się postępowaniu sądowym⁹.

W sprawie związanej z informowaniem osób o postępowaniu sądowym w drodze publicznego udostępnienia, w której nie dopatrzone się naruszenia art. 6 ust. 1 konwencji, ETPCz podkreślił, że taki sposób doręczania dokumentów był stosowany jedynie wówczas, gdy sąd krajowy przekonał się (na przykład skierował zapytanie do policji), że adres osoby nie może zostać ustalony i osoba nie jest całkowicie pozbawiona środków do obrony (na przykład może poprosić o wznowienie postępowania i przedstawić argumenty dotyczące możliwie niewłaściwego poinformowania¹⁰). Z drugiej strony ETPCz uznał, że sądy krajowe nie dochowały należytej staranności, stosując metodę publicznego udostępniania natychmiast po niedoręczeniu dokumentów sądowych na adres zadeklarowanego miejsca zamieszkania wnioskodawcy bez sprawdzenia dostępnych informacji o możliwym miejscu pobytu wnioskodawcy w innym państwie, wystąpienia do policji w sprawie ogłoszenia poszukiwania, proszenia drugiej strony o podanie dokładniejszych informacji¹¹, zwrócenia się do rejestru cywilnego, podmiotów zawodowych¹² ani próby doręczenia dokumentów na adresy miejsca pracy lub osoby bliskiej wnioskodawcy¹³.

Wraz z wejściem w życie nowej procedury zainteresowana osoba nie będzie już mogła oświadczyć przed sądem państwa forum, że nie zna miejsca zamieszkania adresata w innym państwie członkowskim UE, bez uprzedniego skorzystania z możliwości, jakie daje art. 7. Dopiero w przypadku otrzymania odpowiedzi negatywnej, miejsce zamieszkania adresata można będzie uznać za nieznane. Oczywiście system przewidziany w tym artykule nie gwarantuje zapobiegania różnym formom nadużyć. Powód może na przykład twierdzić, że nie zna kraju, do którego adresat się udał, przez co zastosowanie art. 7 nie będzie możliwe. Jednak nadużycie praw procesowych na pewno nie będzie łatwe, bo podobne twierdzenia trzeba będzie udowodnić. Ponadto w orzecznictwie sądów litewskich zapisano obowiązek podjęcia przez sąd rozpoznający sprawę aktywnych działań w zakresie ustalenia miejsca zamieszkania lub pracy osoby biorącej udział w sprawie w celu zapewnienia faktycznego, a nie fikcyjnego doręczenia dokumentów procesowych adresatowi.

⁸ Zob. orzeczenia w sprawach *Dilipak i Karakaya przeciwko Turcji*, pkt 80; *Aždajić przeciwko Słowenii*, pkt 53.

⁹ Zob. orzeczenia w sprawach *Gyuleva przeciwko Bułgarii*, pkt 42; *Dilipak i Karakaya przeciwko Turcji*, pkt 87, 106; *Aždajić przeciwko Słowenii*, pkt 58.

¹⁰ Zob. orzeczenie w sprawie *Nunes Dias przeciwko Portugalii*.

¹¹ Zob. orzeczenie w sprawie *Gakharia przeciwko Gruzji*, pkt 39–44.

¹² Zob. orzeczenie w sprawie *Dilipak i Karakaya przeciwko Turcji*, pkt 84–85 — w tej sprawie ETPCz zwrócił uwagę, że już w toku postępowania egzekucyjnego bez większych trudności w ciągu tygodnia ustalono właściwy adres wnioskodawcy.

¹³ Zob. orzeczenie w sprawie *Gyuleva przeciwko Bułgarii*, pkt 41.

WYKORZYSTANIE TECHNOLOGII ELEKTRONICZNYCH W PROCESIE DORĘCZANIA

Przed pojawieniem się nowelizacji rozporządzenia w zasadzie wyłącznie od państw członkowskich zależało zezwolenie na korzystanie z technologii informatycznych przy doręczaniu stronom dokumentów procesowych oraz we współpracy jednostek przekazujących i przyjmujących. Ogólnie rzecz ujmując, pierwsze dwie wersje rozporządzenia, podobnie jak konwencja haska, były przesiąknięte ideą suwerenności państw i poglądem, że sposób doręczania dokumentów urzędowych w danym państwie jest wewnętrzną kwestią państwa doręczającego. W związku z tym wszelkie doręczenie bezpośrednie, jak również doręczenie w sposób nieprzewidziany w *lex fori*, było z zasady możliwe tylko za zgodą odpowiedniego państwa. Podobną logiką kierowano się przy przesyłaniu dokumentów z jednego państwa do drugiego. W art. 2 ust. 4 lit. c pierwszej (1348/2000) i drugiej (1393/2007) wersji rozporządzenia utrzymano postanowienie, że każde państwo członkowskie informuje komisję o środkach, jakimi dysponuje, do odbioru dokumentów. Przepis ten praktycznie unieważnił inny, zawarty w art. 4 ust. 2 rozporządzenia (1393/2007), stanowiący, że przekazywanie dokumentów między jednostkami przekazującymi i jednostkami przyjmującymi może odbywać się za pomocą wszelkich właściwych środków, pod warunkiem, że treść przyjmowanego dokumentu jest wierna i zgodna z treścią dokumentu, który został wysłany, a wszystkie widniejące na nim wpisy są łatwe do odczytania. Na przykład Litwa oświadczyła, że przekazywanie wniosków jest możliwe wyłącznie pocztą lub faksem¹⁴, Polska dopuszcza przesyłanie wniosków wyłącznie pocztą¹⁵ itp. W ten sposób ogólnie słuszne i postępowe stanowisko autorów rozporządzenia było niemalże skazane na kapitulację wobec rządów krajowych.

Sytuację tę zasadniczo zmienia nowe rozporządzenie, którego art. 5 ust. 1 stanowi, że przekazywanie między jednostkami przekazującymi i jednostkami przyjmującymi, między tymi jednostkami i organami centralnymi lub między organami centralnymi różnych państw członkowskich dokumentów, które mają zostać doręczone, wniosków, potwierdzeń, dowodów odbioru, poświadczeń i zawiadomień przy użyciu formularzy zawartych w załączniku I odbywa się za pośrednictwem bezpiecznego i niezawodnego zdecentralizowanego systemu informatycznego. Ten zdecentralizowany system informatyczny opiera się na rozwiązaniu interoperacyjnym, takim jak e-CODEX. Rozporządzenie istotnie ogranicza również możliwość odstąpienia przez państwa członkowskie od metody przekazywania dokumentów, o której mowa w art. 5, ponieważ art. 3 ust. 4 lit. c stanowi, że państwo członkowskie określa środki, za pomocą których te jednostki przyjmujące mogą odbierać dokumenty, jeżeli stosuje się art. 5 ust. 4. Głosi on, że w przypadku, gdy

¹⁴ <https://tm.lrv.lt>.

¹⁵ *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, s. 706.

przekazanie zgodnie z ust. 1 nie jest możliwe ze względu na zakłócenia działania zdecentralizowanego systemu informatycznego lub na wystąpienie wyjątkowych okoliczności, przekazanie odbywa się z wykorzystaniem najszybszych i najbardziej odpowiednich środków alternatywnych, z uwzględnieniem konieczności zapewnienia niezawodności i bezpieczeństwa. Tak więc państwa członkowskie od 1 lipca muszą zaakceptować doręczanie dokumentów za pośrednictwem zdecentralizowanego systemu informatycznego przewidzianego w rozporządzeniu, a inne sposoby doręczania, określone przez państwo członkowskie, mogą być stosowane tylko w wyjątkowych przypadkach, gdy korzystanie z systemu informatycznego nie jest możliwe. Stanowisko to potwierdza motyw 15 preambuły rozporządzenia, który stanowi, że przekazanie dokumentów za pośrednictwem zdecentralizowanego systemu informatycznego może się okazać niemożliwe ze względu na zakłócenia działania tego systemu. Inne środki porozumiewania się mogłyby być także bardziej odpowiednie w wyjątkowych okolicznościach, na przykład w sytuacji, gdy nadanie postaci elektronicznej obszernej dokumentacji stanowiłoby nieproporcjonalne obciążenie administracyjne dla jednostki przekazującej lub gdy oryginał dokumentu w wersji papierowej jest konieczny do oceny jego autentyczności. Jeżeli nie korzysta się ze zdecentralizowanego systemu informatycznego, przekazanie powinno się odbywać z wykorzystaniem najbardziej odpowiednich środków alternatywnych. Powinny one obejmować między innymi przekazanie w możliwie najszybszy i bezpieczny sposób z wykorzystaniem innych bezpiecznych środków elektronicznych lub drogą pocztową. Jest to niewątpliwie najpoważniejszy krok w kierunku usprawnienia systemu doręczania dokumentów sądowych i pozasądowych między państwami członkowskimi UE.

W art. 2 ust. 2 rozporządzenia przedstawiono oficjalną definicję zdecentralizowanego systemu informatycznego jako sieci krajowych systemów informatycznych i interoperacyjnych punktów dostępu, która umożliwia bezpieczną i niezawodną transgraniczną wymianę informacji między krajowymi systemami informatycznymi. Za działanie tych systemów i zarządzanie nimi każde państwo członkowskie odpowiada indywidualnie. Jaki więc powinien być charakter zdecentralizowanego systemu informatycznego? Czy będzie to system oparty na interoperacyjności samodzielnych i osobnych systemów informatycznych funkcjonujących w poszczególnych państwach członkowskich, czy też samodzielny system informatyczny utworzony przez wspólnotę? Rozporządzenie zasadniczo opowiada się za pierwszą opcją, czyli za osobnymi systemami informatycznymi. Potwierdza to nie tylko podana definicja systemu, ale również motyw 10 preambuły rozporządzenia, głoszący, że wszelkie przekazywanie informacji i wymiana dokumentów między jednostkami i organami wyznaczonymi przez państwa członkowskie powinny być prowadzone za pośrednictwem bezpiecznego i niezawodnego zdecentralizowanego systemu informatycznego składającego się z krajowych systemów informatycznych, które są połączone i technicznie interoperacyjne, na przykład — z zastrzeżeniem dalszego rozwoju technicznego — w oparciu o e-CODEX. W związku z tym należy

utworzyć zdecentralizowany system informatyczny służący do wymiany danych na podstawie niniejszego rozporządzenia. Zdecentralizowany charakter tego systemu informatycznego umożliwiłby wymianę danych wyłącznie między jednym państwem członkowskim a drugim bez udziału jakichkolwiek instytucji Unii. Z drugiej strony z preambuły rozporządzenia jasno wynika, że celem jest stworzenie systemu, w którym poszczególne elementy nie będą się zasadniczo różniły. W tym celu instytucje wspólnotowe są zobowiązane do opracowania wzorcowego systemu informatycznego, który można będzie zaproponować państwom członkowskim do dobrowolnego wdrożenia. W tym względzie motyw 12 rozporządzenia stanowi, że komisja powinna być odpowiedzialna za utworzenie, utrzymanie i przyszły rozwój oprogramowania wzorcowego, które państwa członkowskie powinny móc wykorzystywać zamiast krajowego systemu informatycznego.

PRAWO ADRESATA DO ODMOWY PRZYJĘCIA DORĘCZANYCH DOKUMENTÓW

W art. 8 obecnej wersji rozporządzenia szczegółowo określono prawo adresata do odmowy przyjęcia pisma procesowego, które ma być doręczone, jeżeli nie zostało sporządzone w jednym z języków wskazanych przez państwo odbioru lub w języku zrozumiałym dla adresata. W doktrynie omawia się granice procedury realizacji tego prawa adresata¹⁶. Zwykle stawiane są pytania, czy odmowa przyjęcia przez adresata doręczanego dokumentu jest wiążąca dla sądu i na kim spoczywa ciężar udowodnienia przesłanek odmowy określonych w art. 8 rozporządzenia. Nie ma powodu, aby nie zgodzić się ze stanowiskiem zawartym w doktrynie, że prawo adresata do odmowy przyjęcia doręczanego dokumentu ze względu na niewłaściwy język należy interpretować w sposób wąski, czyli: odmowa nie wiąże sądu i ciężar dowodu, że adresat zna język, w którym sporządzono dokumenty, musi spoczywać na powodzie. Uznaje się na przykład, że korespondencja między partnerami biznesowymi w określonym języku świadczy o ich znajomości tego języka¹⁷. Zidentyfikowane powyżej problemy związane z wykonaniem prawa do odmowy odbioru dokumentów pozostają nierozwiązane w nowym rozporządzeniu. Ograniczono się w zasadzie do poprawek kosmetycznych, takich jak między innymi wydłużenie do dwóch tygodni terminu na oświadczenie o odmowie.

¹⁶ F. Eichel, *Internationale Zustellung und Klageprioritaet bei fehlenden oder fehlerhaften Uebersetzungen der Klageschrift*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2017, nr 4, s. 352; V. Pickenpack, A.G. Zimmermann, *Uebersetzungserforderniss bei Zustellungen gerichtlicher Schriftstuecke an juristische Personen*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2018, nr 4, s. 364.

¹⁷ M. Wuerdinger, *Die Sprachen- und Uebersetzungsproblem im Europaeischen Zustellungsrecht — ein Spannungsfeld zwischen Justizgewaehrung und Beklagenschutz im Europaeischen Justizraum*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2013, nr 1, s. 62–63.

INNE ŚRODKI DORĘCZANIA DOKUMENTÓW SĄDOWYCH

Rozporządzenie dotyczące doręczeń od samego początku opiera się na dwuczęściowym systemie przekazywania dokumentów. Pierwszą część można nazwać ogólną. Całość doręczeń polega w nim na współpracy między jednostkami przyjmującymi i przekazującymi. Jest to sposób oparty na idei suwerenności państwa. Natomiast druga część systemu obejmuje bezpośrednie metody doręczania, to jest gdy doręczenia dokumentów sądowych dokonuje państwo (lub jego organy), w którym toczy się postępowanie. Te sposoby określane są w rozporządzeniu jako inne sposoby doręczeń. W pierwszej wersji rozporządzenia możliwość skorzystania z innych środków do doręczenia uzależniona była w wielu przypadkach od woli państwa członkowskiego, w którym ma nastąpić doręczenie — innymi słowy, od jego zgody na zastosowanie takiej czy innej metody na swoim terytorium. Rozporządzenie rozwinęło się w tym obszarze poprzez rozszerzenie możliwości bezpośredniego doręczenia i ograniczenia kompetencji państw członkowskich do sprzeciwiania się takiemu doręczeniu na ich terytorium. Jeżeli chodzi o inne sposoby doręczania dokumentów sądowych, w nowym rozporządzeniu pojawia się kolejna metoda — doręczenie drogą elektroniczną. Art. 19 ust. 1 stanowi, że doręczeń dokumentów sądowych można dokonywać bezpośrednio do osoby, której adres do doręczeń w innym państwie członkowskim jest znany, przy użyciu jakichkolwiek elektronicznych środków doręczania dostępnych zgodnie z prawem państwa członkowskiego forum w odniesieniu do krajowego doręczania dokumentów. Z tego sposobu doręczania można skorzystać, jeżeli adresat wyrazi na to zgodę i spełnione zostaną pozostałe warunki bezpiecznego doręczenia określone w rozporządzeniu (910/2014). Należy zauważyć, że państwa członkowskie mogą określić dodatkowe warunki, na jakich będą zezwalać na korzystanie z elektronicznych środków doręczania, gdy zgodnie z ich prawem wobec doręczania pocztą elektroniczną zostały określone bardziej rygorystyczne warunki lub gdy ich prawo nie zezwala na takie doręczanie. Podobne warunki mogą regulować takie kwestie jak identyfikacja nadawcy i odbiorcy, integralność przesyłanych dokumentów czy ochrona przekazu przed wpływami zewnętrznymi. Tę innowację należy oczywiście przyjąć pozytywnie, ponieważ otwiera ona możliwość wykorzystania w tym procesie produktów opracowanych w wyniku postępu technicznego i pozwala uczynić trwające procesy międzynarodowe jeszcze bardziej wydajnymi.

WNIOSKI

Podsumowując, można jednoznacznie stwierdzić, że znowelizowane rozporządzenie jest poważnym krokiem w kierunku ustanowienia jednolitego i autonomicznego (niezależnego od woli państw członkowskich) systemu doręczania do-

kumentów sądowych i pozasądowych we wspólnocie. Stworzenie elektronicznego systemu informatycznego oraz umożliwienie doręczania dokumentów procesowych adresatom drogą elektroniczną niewątpliwie przyspieszy i usprawni cały proces. Ponadto system pomocy w poszukiwaniu adresata określony w rozporządzeniu niewątpliwie przyczyni się do sprawniejszego wykonywania prawa osoby do skutecznej ochrony sądowej i prawa do bycia wysłuchaną.

NEW DECISIONS REGARDING SERVICE OF JUDICIAL AND EXTRAJUDICIAL DOCUMENTS IN THE EUROPEAN UNION: REGULATION (EU) 2020/1784 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL

Summary

The third version of the Regulation on the service of judicial and extra judicial documents in the member states entered into force on 1 July this year (the first version of the Regulation is No. 1348/2000, the second is No. 1393/2007, and the most recent is No. 1784/2020). The latest version of the Regulation addresses some of the most important problems related to the service of judicial and extrajudicial documents in the member states. The first one relates to the determination of the addressee's place of residence. In the original Regulation, it has been provided that it cannot apply when the addressee's place of residence is unknown. The new version for the first time introduces a system of assisting the sender in establishing the addressee's place of residence. This should substantially extend the scope of applying the Regulation. The second development concerns the extension of the use of electronic technology in the communication between receiving and transmitting agencies. The system of service established in the Regulation becomes mandatory and member states lose the possibility to restrict its use. Finally, there is a new way of serving procedural documents within a member state: electronic service. These and some other minor innovations are analysed in the article. The author concludes that the introduced innovations should contribute to a more efficient implementation of the service procedure in EU civil proceedings and to a much more active application of the Regulation in practice.

Keywords: civil procedure, service of judicial documents

BIBLIOGRAFIA

- Eichel F., *Internationale Zustellung und Klageprioritaet bei fehlenden oder fehlerhaften Uebersetzungen der Klageschrift*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2017, nr 4. *Europaeisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR Kommentar*; red. T. Rauscher, Koeln 2015.
- Pickenpack V., Zimmermann A.G., *Uebersetzungserforderniss bei Zustellungen gerichtlicher Schriftstuecke anjuristische Personen*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2018, nr 4.
- Rohls M., Mekat M.C., *Die Zusammenspielender Vorschriften der EUZustVO und der ZRHO bei der Zustellung gerichtlicher Schriftstuecke an fremden Staaten*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2017, nr 3.

Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy, red. A. Wróbel, Kraków 2005.

Stuerner M., *Fiktive Inlandszustellungen und europaeisches Recht*, „Zeitschrift für Zivilprozess” 126, 2013, nr 2.

Wagner R., *Fuenfzehn Jahre justizielle Zusammenarbeit in Zivilsachen*; „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2014, nr 3.

Wuedinger M., *Die Sprachen- und Uebersetzungsproblem im Europaeischen Zustellungsrecht — ein Spannungsfeld zwischen Justizgewaehrung und Beklagtenschutz im Europaeischen Justizraum*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2013, nr 1.